

edicija
savremeni
roman

KNJIGA № 6

Urednica:
Nataša Atanacković

Za izdavača

Nataša Atanacković
Nebojša Zorić

Prevod

Jelena Brborić

Lektura

Aleksandra Šulović

Korektura

Dokaz izdavaštvo

Dizajn korica i prelom

Blend Graphics

Štampa

DMD Štamparija

Beograd, 2024. | Tiraž 1000 | Prvo izdanje

Sva prava zadržana.

Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati
u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

Naslov originala:

Silvia Ferreri

LA MADRE DI EVA

Copyright © Silvia Ferreri, 2017 | © Neo Edizioni s.n.c., 2017

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, Dokaz izdavaštvo

ISBN: 978-86-81518-19-9

**Sufinansira
Evropska unija**

Co-funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor the European Education and Culture Executive Agency can be held responsible for them.

Silvija Fereri

Evina majka

Prevela s italijanskog
Jelena Brborić

Dokaz izdavaštvo | Beograd, 2024.

*Za Mikelandela, Masimilijana i Đanmariju.
Ono suštinsko.*

*Obično se misli da je moguće izabrati život i vrstu života
koji nam najviše odgovara, ali nam je svima teško da
umaknemo carstvu rođenja i, onom neodložnijem, bola.
Alda Merini, Ludača iz komšiluka*

*Sve ono što čovek gradi, čovek može i da uništi: jedini
neizbrisivi tragovi su oni koje ostavlja priroda.
Žan Žak Ruso, Emil*

*Verujem da ima stvari koje niko ne bi video da ih ja ne fotografisem.
Dajan Arbus*

*Nisam ja pogrešan, ti si ta koja je stvari učinila dopola.
Alesandro svojoj majci*

1.

Ovde sam, Evo, uz tebe sam. Sedim u hladnom hodniku kraj operacione sale u kojoj ti ležiš, naga, poslednji put žena, devojčica, žensko.

Ne čuješ me i ne vidiš me, ali ja sam tu. Neću te ostaviti. Obećala sam ti da ću ostati do kraja i tu sam. Dovala sam te na kraj sveta da te raskomadaju kao žrtveno jagnje i ostaću tu do samog kraja te ekstremne žrtve. Sve dok ti više ne budeš ti, a na tvom mestu ne bude neka nova osoba.

Rekla si mi: „Nemoj da odeš, mama, nemoj da me ostaviš dok sam tamo unutra.” Rekla si mi: „Nemoj da odeš ni na minut, ni na tren, potrebno mi je da budeš tu ukoliko se probudim.”

Znam da se nećeš probuditi satima, ali se ipak ne mrdam odavde. Obećala sam ti to i čini mi se da bi, ukoliko bih ustala sa ove stolice, to bio loš predznak.

Povremeno mi neko donese čašu s nečim: čajem, kafom, sokom, i ne pitaju me da li je želim, prođu i spuste je na stolicu kraj moje. Dižem pogled u znak zahvalnosti.

Prema meni se ophode kao prema napuštenoj životinji, kao prema nekome o kome treba brinuti zato što bi se u suprotnom prepustio smrti.

Malobrojni znaju kako se zovem. O meni govore prosto kao o *majci*. Kao da sam arhetip, matrica, majka svih, sve dece, žena i muškaraca koji bivaju sprovedeni ka sigurnim lukama.

Više i ne govore čija to majka, samo *majka*.

Sama sam, izabrala sam da pođem ovim putem bez ikoga. Izabrala sam da nosim ovaj teret s tobom zato što si ti moja i oduvek si bila moja, i ako smo u nečemu pogrešile, pogrešile smo zajedno.

Ne čitam, ne pričam ni sa kim, nemam snage za to. Čekam i pratim misli koje stižu u naletima, zaustavljaju se, potom se vraćaju. Ponekad me preplave sećanja, ponekad sam prazna nalik bundevi. Ako zaustavim sećanja, ona sa sobom donose neprikladne mentalne asocijacije. Na primer bundevu, eto. Prijećam se toga kako smo jednom izdubile bundevu zato što si ti po svaku cenu želela lampu za Noć veštica. Provele smo čitavo jutro sekući i dubeći bundeve, a kada smo napokon jednu uspele da završimo, ti si se rasplakala od straha pred oštrim zubima, pa se umešao tvoj otac i pretvorio zube u osmeh.

To je oduvek bio njegov najbolji dar, da nešto popravi, da umekša ivice, otupi šiljke, kako se ti i ja ne bismo povredile. Meni je oduvek prebacivao što ne umem da nađem sredinu: „Nije sve crno ili belo, postoje međuprostori u kojima je lakše živeti.” To je uradio i sa tvojim kostimom. Preobratio je vešticu u vampira. Zato što ti je u suknjama, kako si govorila, bilo hladno i osećala si se nelagodno, a plač koji je usledio slomio mu je srce.

I tako se haljina pretvorila u ogrtač, a metla u srp. Otvorio je fioku sa alatom i čitav dan radio, dok si se ti vrzmala oko njega, na tome da sve bude kao ranije. Pretvarao se da ne vidi, kao što je često radio. Pretvarao se da ne vidi i ostajao u svojim međuprostorima.

Ne i ja, ja sam sve videla. Delila sam tvoje ekstremne predele i udisala hladnoću od koje sam se ledila.

Istu onu koju udišem danas.

Ne znam koliko već ovde sedim niti koliko ću tu ostati. Pominjali su sate, šest, možda sedam. Ukoliko sve prođe kako treba, ukoliko ne dođe do komplikacija. Ukoliko tvoje telo bez otpora dopusti da ga rasparčaju.

Vreme pak nije važno. Vreme više ne postoji. Stalo je. Nastaviće da teče tek kad se ti probudiš i pogledaš me svojim novim-novcitim očima. Početna tačka, prva godina. Tada će se kazaljke ponovo

pokrenuti. Tada ćemo morati da pronađemo nov način da jedna drugu gledamo, da se jedna drugoj obraćamo, da razgovaramo.

Povremeno se javljam na telefon, neko me zove iz Italije da pita šta ima novo, da mi ponudi utehu, ili da je od mene primi. Od mene, koja sam čvrsto drvo, s korenjem u zemlji.

Tvoj otac me je pozvao jutros rano, kad još nismo znali da li će igre transformacije biti odobrene. Pitao je: „Kako si? Kako ste?“ Tražio je pojedinosti, ja nisam htela da mu ih pružim. Pojedinosti unose nemir.

Ja sam bila ta koja ga je zamolila da ne pođe s nama. Nisam želela da te vidi onakvu kakvu sam te ja videla tog jutra kroz staklo operacione sale, uspavanu, nagu i izloženu svima, opruženu na leđima, u hladnoj prostoriji punoj ljudi koji se vrzmaju oko tebe i ćaskaju o tome kako su proveli dan, o jučerašnjoj večeri, o vrućini i vazduhu iz klima-uređaja, od koga čovek može da se razboli. Nisam želela da vidi kako ti neko po telu zelenim markerom povlači linije kako bi pripremio put za skalpel.

To nisu iste one linije koje su ti se zadržavale na telu nakon sati provedenih u crtanju sa mnom. Čovečuljci s dve noge, linijom za telo i dve ruke: mama, tata i Eva. Oko nas travnjak, kuća, put, reka, plavo nebo. Nikad više nije bilo tako savršeno kao tada.

Znam da on to ne bi podneo.

Znam da bi mu se taj prizor vraćao u snovima mesecima, godinama. Mučio bi ga poput sećanja na rat. Da bi, kad zatvori oči, video devojčicu na hirurškom stolu. Spremnu da iz nje eksplantuju zdrave organe kako bi ih zamenili onim napravljenim od silikona.

„Šta mi to radimo?“, pitao me je jutros. „Šta joj to dopuštamo? Odvedi je odatle. Pokušaj da je odgovoriš. A ako u tome ne uspeš, veži je i odvuci. Pričaj joj o rizicima, o životu koji nikad više neće biti isti.“

„Ona to zna. Već sve zna, ljubavi moja. Nema svrhe ponavljati jedno te isto. Ne bi vredelo ni da je vežem. Zato što bi se, pre ili kasnije, odvezala i otišla od nas.“

Ima roditelja čija deca s dvadeset godina postanu prvaci u plivanju ili gimnastici. Gledaju ih na televiziji zajedno s prijateljima i

rodbinom, dok se takmiče daleko od kuće. Ili ih prate s takmičenja na takmičenje. Stoje uz njih, bodre ih. Vidiš ih na ekranu dok mašu italijanskim zastavicama sa sjajem u očima koji čitavom svetu poručuje: to je moje dete, vidite ga, to je moje dete.

Ima i roditelja čija deca s dvadeset godina umru na nekom putu, ostave svoj život na zaštitnoj ogradi ili na nekoj raskrsnici pred kojom se nisu zaustavili. Kraj puta za sobom ostavljaju male grobove, cveće, krpene lutke i natpise „tvoja duša se neće uspavati u mraku, ko je nešto video – neka progovori, ne dopustite da nam umre dva puta”.

Ima roditelja čija deca odu daleko, čija se deca venčavaju, razvode. Čija deca prave svoju decu.

A ima i roditelja čija deca menjaju pol. Sa osamnaest godina. Nakon što su te čitavog života gledali pogrešnim očima.

2.

Hodnik na koji izlaze iz operacione sale hladan je tunel obložen neonskim svetlima. Zurim u pod. Osluškujem bat koraka. Svi nose istu gumenu obuću i debele čarape. Temperatura je unutra još niža. Vrata se otvaraju i zatvaraju pritiskom na dugme, nalik onom na semaforima. Pritisneš ga, uđeš, i vrata se automatski zatvore za tobom.

Obično nije dopušteno čekati ovde. Ovo nije gostoprimaljivo mesto, nije mesto u kome ljudi provode vreme. Ispunjavaju ga samo bat koraka i žamor. Rodbina pacijenata obično čeka u sobama. One su zaista prijatne. Sobe s pet zvezdica u hotelu užasa.

Operaciona pozorišta, kako ih ovde nazivaju, zaklonjena su od spoljašnjih pogleda. U njih se primaju samo članovi tog tajnog društva. Vračevi i žrtve, glumci i njihove alatke. Ne i posmatrači. Oni nisu predviđeni u pozorištu tragedije.

Meni su pak to dopustili a da ih nisam ni pitala. Smestili su me tu da bih ti bila bliže.

Ima nečeg u nama, u meni i tebi, što budi nežnost u svima onima koji nas sretnu. Kao da smo dva daška, a ne ljudi od krvi i mesa. Mi smo priče koje se prepričavaju, sećanja koja ostavljamo utisnuta u one kojima se put ukrsti s našim. Mi smo previše za bilo koga. I lekari postupaju isto. Ljubazni su, pričaju tiho, prema nama iskazuju obzir za koji sam sigurna da ga ne primenjuju na ostale pacijente. Samo

na majku i devojčicu. Mi smo arhetip majke i ćerke. Kalup od koga potiču sve ostale. Upravo zbog toga ovo rušenje sve boli.

Jedna medicinska sestra je došla da te odvede u operacionu salu. Ona je lepa žena u četrdesetim. Kao uostalom i sve ostale medicinske sestre. Primetila sam je i kada smo prvi put došle. Dugonoge plavuše napetog lica. Rasa kopija koja kao da se klonirala u ovoj negostoprimljivoj zemlji.

Kada je došla po tebe u sobu, sklonila sam se i pustila je da te pripremi. Kada je završila s pripremama, rekla mi je na engleskom, sa snažnim slovenskim akcentom da, ukoliko želim, mogu da pođem s vama. Ništa je nisam pitala, uzela sam torbu i rekla: „Si.”

Prošle smo kroz hodnik, ti na krevetu na točkiće, ja iza. Pogledi prisutnih su nas pratili sve dok nismo skrenule za ugao. Oni koje sam imala snage da sretnem poručivali su *neka je Bog s vama*. Ali Bog već dugo nije s nama.

Zaustavile smo se pred liftom od stakla i čelika i sačekale da dođe na naš sprat, potom smo se izgubile u njemu, a kada su se vrata otvorila, našle smo se u najmodernijoj dijaboličnoj mašini za stvaranje novih ljudskih bića. Napolju, Srbija, unutra: bunker pun naučnika koji projektuju novu vrstu.

Ti i tvoji mučitelji ste nestali iza semaforskih vrata. Ja sam ostala napolju. Medicinska sestra plavuša mi je pokazala jednu stolicu. Postavljena je za mene i ja sam sela na nju.

Nekoliko minuta sam posmatrala pokrete u sali pitajući se ko šta radi. Boja medicinskih uniformi je trebalo da mi to otkrije, ali su me zbunjivale svetlozelena i tamnozeleno boja. Sve dok muškarac u pedesetim nije izašao i uputio se pravo ka meni. Njegova uniforma je bila svetlozelena. Shvatila sam da je lekar i da dolazi da porazgovara sa mnom. Naviknuta da ga viđam u civilnoj odeći, prepoznala sam ga tek kada mi se sasvim približio. Bio je to Radović. Njegove plave oči, prijatno lice, leđa povijena zbog sati provedenih nad operacionim stolom. Prvi put sam ga videla na slici, u jednom novinskom članku: „Srbija, raj za promenu pola”. Iz ugla uvrh članka on me je gledao umirujućim pogledom, delujući kao da sebe smatra Bogom.

Donela si mi taj članak kao da se radi o reklamnom materijalu za letovanje. Egzotično putovanje koje si želela na poklon za svoj osamnaesti rođendan.

Nakon tog isečka usledili su drugi, imejlovi i linkovi, kojima si mi povremeno zatrpavala poštansko sanduče. Svi su oni reklamirali istu avanturu bez povratka.

Srpski lekar me je pozdravio pruživši mi ruku i obrativši mi se na dosta dobrom italijanskom, narušavanom teškim slovenskim akcentom. Mi smo ga naučili da secira tela. Studirao je medicinu na Univerzitetu u Akvili, pre nego što je otišao na specijalizaciju ko zna gde. Pitao me je kako sam, kako je tvoj otac, a kada je rekao sve što je imao da kaže, a da nije imalo veze sa operacijom, oborio je glavu i otišao, napravivši nekoliko koraka unazad pre nego što mi je sasvim okrenuo leđa.

Pre nego što je počeo da obavlja ovakve operacije, radio je u državnim bolnicama. Vratio se u Srbiju kada se u vazduhu, poput oluje na horizontu, osećao rat, pa se kao mlad lekar zatekao da leči ratne ranjenike u svojoj zemlji. Kada je prestao da krpi tela izmasakrirana bombama, sečenje i ponovno zašivanje neznanaca u potrazi za novim identitetom mora da mu više nije delovalo tako surovo.

Osim u tvom slučaju. Tvoj slučaj je, razume se, bio drugačiji. Možda zato što si, kada smo ga prvi put posetili, imala šesnaest godina, zato što si pričala kao devojčica, zato što si bila devojčica. A rekla si mu: „Želim da sve bude spremno za moj osamnaesti rođendan. Želim da započnem odrasli život sa svojim pravim imenom.”

Ime koje sam ti ja dala nije bilo ono pravo. A ni sva ona koja smo ti nadenuli kasnije, nežni nadimci tvog oca: Mimi, Metlica, Žabica. Da bi se oni izbrisali, bili su dovoljni potez skalpelom i sudska presuda.

3.

Ako bih ti to rekla, ne bi mi poverovala: kada sam otkrila da sam u drugom stanju, nisam bila srećna. Danima sam držala glavu u šakama i pitala se kako se postaje majka. Međutim, nisu mi se javljali dobri odgovori. Osećala sam se glupo. Želela sam te. Tražila sam te, onako kako se traže deca kad se igrate žmurke. Izbrojala sam do deset i okrenula sam se. Samo što si ti izletela u sekundi, ne ostavivši mi vremena ni da shvatim da li mi se ta igra zaista igra. Jedan mesec i preskočila sam očekivanu menstruaciju. Kad samo pomislim da sam verovala da neću biti dobra u pravljenju dece. „Prešla si tridesetu, kasno je, pušiš, spavaš malo, hraniš se loše. Nikad nećeš zatrudneti.”

Ti si pak stigla odmah, u inat onima koji su me smatrali jalovom i matorom.

Grudi su počele da mi se nadimaju, a raspoloženje da mi se pogoršava. Svi su znali, osim mene. Ja nisam imala hrabrosti da potražim potvrdu. Kada sam uradila test, već sam bila u drugom mesecu. Samo što se sve odigralo tako brzo, a ja nisam bila spremna. Odbrojavanje je počelo i nije bilo povratka. Razmišljajući o tebi, šćućurenoj u mom stomaku, osetila sam užas. Nije to za mene. Ne želim je. Uzmite je nazad. Ne mogu da postanem majka, ja koja još nisam naučila ni da budem ćerka.

Međutim, nije bilo moguće vratiti se unazad. A ni nastaviti dalje. Tvoj otac je ćutao, patio je zbog ružnih stvari koje sam ti govorila,

znajući pak da ću uskoro ispiškiti hormone i ponovo postati ona stara. I možda naslućujući koliko ću te ludo zavoleti.

Tokom prvog lekarskog pregleda, iznenada sam se suočila s realnošću. Žene, stomaci, minijaturne bebe u udobnim i zaobljenim naručjima svojih majki. Moje oštro telo se nije uklapalo u okruženje. Ponestalo mi je vazduha. Zavrtelo mi se u glavi i ustala sam da odem odatle. Na vratima me je zaustavila medicinska sestra, koja mora da je imala iskustva s nespremnom majkama. „Strah me je”, prošaptala sam joj, a niz lice su mi potekle suze. Pomogla mi je da sednem. Ne sećam se dobro šta mi je tačno rekla, ali se sećam da nije bila ljubazna. Bila je gruba, a njena grubost me je vratila u stvarnost. „Biti majka nije lako”, rekla je. Tada sam shvatila da se strah uvukao u moj život i da me nikad više neće napustiti. Kao da se uz moje seme i seme tvog oca bespravno usadilo još neko seme, seme nemira i straha od sveta na koji sam se spremala da donesem dete. A to bespravno seme je raslo s tobom, štaviše, hranilo se tobom i životom koji će te dovesti do ovog trenutka.

Činilo se da su svi oko nas srećni zbog te vesti. Iako nikoga nije naročito začudila, kao da je sasvim normalno da dve osobe koje se vole odluče da zauvek dele jedno ljudsko biće o kome će se starati. Ja sam u tome i dalje videla čudo, ne znam kako su se drugi tako brzo navikli na njega.

Prestala sam da pušim, rekli su mi da i jedna čaša vina može da ti naškodi, ali barem nisam prestala da radim. Predavala sam pozorišnu režiju na fakultetu. Nije to bila prava pravcata katedra, više neka vrsta radionice vezane za Katedru za istoriju pozorišta. Pošto je kurseve uređivao jedan moj stari profesor, predložio mi je da održim kurs režije, dramaturgije i postavljanja predstava u sklopu njegovog predmeta. Prihvatila sam više zato što je to bila dobra prilika nego zbog istinskog interesovanja. Nikad nisam razmotrila mogućnost da postanem predavač, zanimali su me samo proučavanje i pisanje. Ono što me je ubedilo bila je pomisao na to da bi moji studenti mogli da mi posluže kao zamorčići na kojima bih isprobavala tekstove

koje sam proučavala ili pisala. Mislim da je profesor to znao i da mi je baš zato ponudio posao.

Nikad nisam bila jedan od onih predavača za koje se njihovi učenici vezuju. Nisam želela da se zbližim s njima, a još manje da razgovaram o njihovim problemima. Nisam bila hladna, ali se nisam ni previše interesovala za njih.

Za mene je sve išlo preko pozorišta. Da sam ostavila nešto u njima, znala bih da bi me u tom slučaju zauvek pamtili.

Sve dok se nisi rodila ti.

Od tog trenutka pa nadalje, sve se promenilo. Počela sam svakog od njih da posmatram drugim očima. Oni su bili ti, bili su mladići koji će ti se udvarati, devojke kojima ćeš se poveravati, prijatelji koji će te izdati. Sve sam to promatrala spolja, sa antropološkim zanimanjem, slušala sam njihove razgovore pre početka predavanja.

Slušala sam ih dok su sedeli naspram mene, na podu, onako kako sam volela da sede na predavanjima, zato što u pozorištu, kao i u režiji i dramaturgiji, treba uvek da budeš spreman da ustaneš, da stupiš na scenu.

Sedela sam na podu pred njima i obično čekala da prođe nekoliko minuta pre nego što bih počela da pričam. Volela sam da se sami stišaju, da tišina nastupi kao njihova lična potreba, a ne nešto što im je nametnuto.

Pretvarala sam se da prelistavam beleške spuštene na kolena ili da tražim neki pasus, oborenog pogleda, kako bi se osetili samima, slobodnima.

I slušala sam. Beležila. Pohranjivala za budućnost. Za trenutak kada će mi možda zatrebati. Međutim, ništa od svega onoga što sam od njih naučila nikad mi nije poslužilo s tobom. Vesela normalnost njihovih života nije bila ništa u poređenju sa onim sa čim sam se ja kasnije suočila. Sa čim smo se mi suočili.

Kada bi žamor počeo da zamire i da se pretvara u tišinu, puštala sam ih da tako nastave da sede nekoliko sekundi. Ukus te neugodne tišine bio je dobra polazna tačka. Kada bi im se umovi napokon ispraznili, mogla sam da počnem.